Kohtulahendite kogumik

KOHTUJURISTI ETTEPANEK
HENRIK SAUGMANDSGAARD ØE
esitatud 22. märtsil 2017 [1]

Kohtuasi C-329/15

ENEA SA
versus
Prezes Urzędu Regulacji Energetyki

(eelotsusetaotlus, mille on esitanud Sąd Najwyższy (Poola kõrgeim kohus))

Eelotsusetaotlus – ELTL artikli 107 lõige 1 – Riigiabi – Koostootmisel toodetud elektrienergia tarnimise kohustus – Energiatarnija, kelle kapital kuulub riigile – Mõiste „eelis“ – Nõudluse suurenemine – Riigi sekkumine – Seadusandlik meede – Riigi ressursside kasutamise puudumine – ELTL artikli 108 lõige 3 – Riigiabi ebaseaduslik elluviimine – Vahetu õigusmõju – Tarnekohustusega energiatarnijate tuginemisvõimalus – Rahatrahv tarnekohustuse täitmata jätmise korral – Rahatrahvi välistamine riigiabi ebaseadusliku elluviimise tõttu

I. Sissejuhatus

1. Eelotsusetaotluses, mille on Euroopa Kohtule esitanud Sąd Najwyższy (Poola kõrgeim kohus), palutakse vormiliselt tõlgendada ELTL artikli 107 lõiget 1, kuid see puudutab ka ELTL artikli 108 lõiget 3. [2]

2. Taotlus on esitatud Euroopa Kohtule vaidluse raames, mille pooled on ENEA SA ja Urzędu Regulacji Energetyki (energiamajandust reguleeriv ametiasutus, Poola, edaspidi „URE“) juht ning mis puudutab ENEA-le rahatrahvi määramist viimase poolt selle eest, et ta rikkus oma kohustust tarnida [3] elektrit, mis on toodetud koos soojusega (edaspidi „koostootmisel toodetud elekter“).

3. Vaidlust ei ole selles, et ENEA ei täitnud koostootmisel toodetud elektri tarnimise kohustust, mis tal siseriiklike õigusnormide kohaselt oli. ENEA väitis siiski, et see tarnekohustus kujutab endast riigiabi ELTL artikli 107 lõike 1 tähenduses.

4. Allpool esitatud põhjustel arvan, et seda tarnekohustust ei saa kvalifitseerida riigiabiks, sest eelist, mille see seda liiki elektrienergia tootjatele annab, ei anta riigi ressurssidest.

1 Algkeel: prantsuse.

2 Vt käesoleva ettepaneku punktid 130–141.

3 Kvalifitseerimise kohta mitte ostu-, vaid just tarnekohustuseks vt käesoleva ettepaneku punkt 38.

II. Õiguslik raamistik

5. Energiaseaduse (Ustawa Prawo Energetyczne [4]) artikli 9a lõikes 8, mis lisati 4. märtsi 2005. aasta muutmisseadusega [5], on kehtestatud koostootmisel toodetud elektri tarnimise kohustus. Selles lõikes on sätestatud:

„Energiaettevõtja, kes toodab või tarnib elektrienergiat ning müüb seda võrku ühendatud lõpptarbijatele Poola Vabariigi territooriumil, on kohustatud ostma lõike 10 alusel vastu võetud õigusnormides sätestatud määral [koostootmisel toodetud elektrit], mis pärineb Poola [Vabariigi] territooriumil asuvatest elektrivõrku ühendatud energiaallikatest.“

6. Energiaseaduse artikli 56 lõike 1 punktis 1a on nähtud ette:

„Igale isikule, […] kes ei täida oma artikli 9a lõigetes 6–8 nimetatud elektrienergia ja soojuse ostmise kohustust, määratakse rahatrahv.“

7. Selle seaduse artikli 56 lõikes 2 on sätestatud:

„Lõikes 1 nimetatud rahatrahvi määrab URE juht.“

8. Selle seaduse artikli 56 lõikes 2b on sätestatud:

„Artikli 9a lõigetes 1 ja 6–8 nimetatud kohustuste täitmata jätmise tõttu lõike 1 punktis 1a nimetatud juhtudel määratavate rahatrahvide tulu kantakse Poola riiklikku keskkonnakaitse ja vee haldamise fondi (Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej).“

9. 2006. aasta puhul kehtestati määr, mis tuli saavutada, et see tarnekohustus oleks täidetud, majandus- ja tööministri 9. detsembri 2004. aasta rakendusmääruse, millega määratakse kindlaks koostootmisel toodetud elektrienergia tarnimise kohustuse täpne ulatus (rozporządzenie Ministra Gospodarki i Pracy z dnia 9 grudnia 2004 r. w sprawie szczegółowego zakresu obowiązku zakupu energii elektrycznej wytwarzanej w skojarzeniu z wytwarzaniem ciepła, edaspidi „rakendusmäärus“ [6]), artikli 5 punktiga 2.

10. Selle õigusnormi kohaselt loeti seda tarnekohustust täidetuks, kui elektrienergia, mis pärines elektrivõrku ühendatud kombineeritud energiaallikatest või mille tootis asjaomane energiaettevõtja oma kombineeritud energiaallikatest, moodustas 2006. aastal vähemalt 15% kogu aastasest elektrimüügist klientidele, kes ostavad elektrit oma tarbeks.

III. Põhikohtuasi ja eelotsuse küsimused

11. ENEA on eraõiguslik äriühing, mis kuulub 100% ulatuses Poola riigile ning toodab, turustab ja müüb elektrienergiat.

12. URE juht määras 27. novembri 2008. aasta otsusega ENEA-le rahatrahvi summas 7 594 613, 28 Poola zlotti (PLN) (umbes 2 011 813 eurot) selle tõttu, et viimane ei täitnud 2006. aastal koostootmisel toodetud elektri tarnimise kohustust, mis tal energiaseaduse artikli 9a lõike 8 kohaselt oli.

4 Dz. U. nr 135, positsioon 1144.

5 Dz. U. nr 62, positsioon 552.

6 Dz. U. nr 267, õigusakt 2657.

13. 2006. aasta jooksul moodustas koostootmisel toodetud elektri kogus, mille ENEA ostis ja seda elektrienergiat oma tarbeks ostvatele klientidele edasi müüs, ainult 14,596% tema kogumüügist nendele klientidele, ehkki rakendusmääruse artikli 5 punktiga 2 oli kehtestatud määr 15%.

14. ENEA esitas URE juhi otsuse peale kaebuse Sąd Okręgowy w Warszawie– Sąd Ochrony Konkurencji i Konsumentówile (Varssavi piirkondlik konkurentsi ja tarbijakaitse asjade kohus).

15. See kohus rahuldas 15. detsembri 2009. aasta otsusega ENEA kaebuse ja tühistas määratud karistuse. Selle kohtuotsuse tühistas siiski Sąd Apelacyjny w Warszawie (Varssavi apellatsioonikohus, Poola) oma 24. novembril 2010 tehtud kohtuotsusega.

16. Selle kohtuotsuse tulemusena jättis Sąd Okręgowy w Warszawie– Sąd Ochrony Konkurencji i Konsumentów (Varssavi piirkondlik konkurentsi ja tarbijakaitse asjade kohus) ENEA kaebuse rahuldamata 27. septembri 2011. aasta kohtuotsusega, mille Sąd Apelacyjny w Warszawie (Varssavi apellatsioonikohus) siiski 29. mai 2012. aasta kohtuotsusega samuti tühistas.

17. Sąd Okręgowy w Warszawie– Sąd Ochrony Konkurencji i Konsumentów (Varssavi piirkondlik konkurentsi ja tarbijakaitse asjade kohus) jättis ENEA kaebuse pärast asja kolmandat korda arutamist 10. detsembri 2012. aasta kohtuotsusega taas rahuldamata.

18. Tehes 14. oktoobri 2013. aasta kohtuotsusega otsuse apellatsioonikohtuna, vähendas Sąd Apelacyjny w Warszawie (Varssavi apellatsioonikohus) ENEA-le määratud rahatrahvi 3 600 000 Poola zlotile (umbe 860 760 eurot), võttes arvesse põhikohtuasja asjaolusid ja kõnesoleva kohustuse täitmata jätmise ulatust.

19. Apellant esitas selle kohtuotsuse peale kassatsioonkaebuse eelotsusetaotluse esitanud kohtule, kes esitas järgmised seisukohad.

20. Vaidluse pooled ei ole vaielnud vastu sellele, et ENEA jättis 2006. aastal täitmata energiaseaduse artikli 9a lõikes 8 sätestatud kohustuse. Vaidlus kassatsioonimenetluses puudutab seevastu küsimust, kas rahatrahvi kohaldamine energiaseaduse artikli 56 lõike 1 punkti 1a alusel energiaseaduse artikli 9a lõikes 8 sätestatud tarnekohustuse täitmata jätmise eest on õiguspärane.

21. Koostootmisel toodetud elektrienergia ostmise kohustus ei eeldanud, et niisugune ettevõtja nagu ENEA oleks kohustatud võtma vastu kõik koostootmisel toodetud elektri müügipakkumised, olenemata nende mahust, hinnast või muudest omadustest. Niisugune ettevõtja oli kohustatud müüma lõpptarbijatele minimaalsel määral koostootmisel toodetud elektrienergiat, milleks oli 15% tarbijatele 2006. aastal müüdud kogustest. Selle määra võib saavutada esiteks nii, et elektrienergiat toodetakse koostootmisel samas ettevõtjas, või teiseks nii, et koostootmisel toodetud elektrienergiat ostetakse kolmandatelt tootjatelt.

22. Elektrienergia ostmise korral kolmandatelt tootjatelt määrasid koostootmisel toodetud elektrienergia ostuhinna kindlaks tehingu pooled, st ostukohustusega ettevõtja ja koostootmisel toodetud elektrienergia tootja ning seda ilma välise sekkumiseta.

23. URE juhil oli siiski õigus määrata iga energiaettevõtja hinnakirja heakskiitmisel kindlaks koostootmisel toodetud elektrienergia hinna tase, mida ta peab mõistlikuks kuluks selle maksimaalse hinna arvutamisel, mida võib elektrienergia müümisel lõpptarbijatele küsida.

24. Energiaettevõtjad, kes peavad ostma koostootmisel toodetud elektrienergiat, ostsid seda mõnikord madalama hinnaga kui hind, mida URE juht pidas mõistlikuks hinnaks. On siiski ka juhtunud, et need ettevõtjad ostsid koostootmisel toodetud elektrienergiat kõrgema hinnaga kui hind, mida URE juht pidas mõistlikuks hinnaks, ja isegi kõrgema hinnaga kui asjaomase ettevõtja hinnakirjas kindlaks määratud lõpptarbijale müümise hind, mille URE juht on heaks kiitnud.

25. Mitu energiaettevõtjat – näiteks ENEA põhikohtuasjas –, kes ei täitnud energiaseaduse artikli 9a lõikes 8 nimetatud kohustust, olid näiteks tagasi lükanud koostootmisel toodetud elektrienergia müügipakkumised, mille puhul oli hind tunduvalt kõrgem kui URE juht oli nende hinnakirja heakskiitmisel arvesse võtnud.

26. Lisaks valitses põhikohtuasja faktiliste asjaolude asetleidmise ajal Poola elektrienergia turul koostootmisel toodetud elektrienergia nappus. Selle nappuse tõttu töötas URE juht välja mitu lahendust, mille eesmärk oli suurendada selle elektrienergia mahtu kunstlikult, näiteks lepingulise elektrienergia müügikokkulepped koostootmisel toodetud elektrienergia vastu.

27. Eelotsusetaotluse esitanud kohus rõhutab, et vaidluse lahendus põhikohtuasjas sõltub peamiselt eelkõige sellest, kuidas energiaseaduse artikli 9a lõikes 8 sätestatud koostootmisel toodetud elektrienergia ostmise kohustus ELTL artikli 107 seisukohast kvalifitseerida. Juhuks, kui see kohustus kvalifitseeritakse riigiabiks, täpsustab ta, et sellest kavast ei teatatud Euroopa Komisjonile, nagu ELTL artikli 108 lõige 3 ette näeb.

28. See kohus täpsustab, et ta kaldub tõlgendama ELTL artiklit 107 nii, et see kohustus ei kujuta endast riigiabi, sest sellega seoses ei kasutata – vastupidi ENEA väitele – riigi ressursse, ning viitab selles küsimuses Euroopa Kohtu praktikale[7].

29. Selles olukorras otsustas Sąd Najwyższy (Poola kõrgeim kohus) menetluse peatada, et esitada Euroopa Kohtule järgmised eelotsuse küsimused:

„1. Kas ELTL artiklit 107 tuleb tõlgendada nii, et [siseriiklikes õigusnormides] sätestatud [koostootmisel] toodetud elektrienergia ostmise kohustus kujutab endast riigiabi?

2. Kas juhul, kui vastus esimesele küsimusele on jaatav, tuleb ELTL artiklit 107 tõlgendada nii, et liikmesriigi asutatud energiaettevõtja, kellele on pandud riigiabina määratletav kohustus, saab siseriiklikus kohtumenetluses tugineda selle sätte rikkumisele?

3. Kas juhul, kui vastused esimesele ja teisele küsimusele on jaatavad, tuleb ELTL artiklit 107 koostoimes ELL artikli 4 lõikega 3 tõlgendada nii, et siseriiklikust õigusest tuleneva kohustuse vastuolu ELTL artikliga 107 välistab võimaluse määrata rahatrahv kohustuse täitmata jätnud ettevõtjale?“

IV. Menetlus Euroopa Kohtus

30. Eelotsusetaotlus registreeriti Euroopa Kohtu kantseleis 3. juulil 2015.

31. Kirjalikke seisukohti esitasid ENEA, Poola valitsus ja komisjon.

32. 11. jaanuari 2017. aasta kohtuistungil olid esindatud ENEA, Poola valitsus ja komisjon, et esitada oma suulised seisukohad.

7 Kohtuotsused, 13.3.2001, PreussenElektra (C-379/98, EU:C:2001:160); 16.5.2002, Prantsusmaa *vs.* komisjon, nn Stardust Marine'i kohtuotsus (C-482/99, EU:C:2002:294); 17.7.2008, Essent Netwerk Noord jt (C-206/06, EU:C:2008:413) ning 19.12.2013, Association Vent De Colère! jt (C-262/12, EU:C:2013:851).

V. Õiguslik analüüs

33. Oma esimese küsimusega küsib eelotsusetaotluse esitanud kohus Euroopa Kohtult, kas põhikohtuasjas käsitletavate siseriiklike õigusnormidega kehtestatud koostootmisel toodetud elektrienergia tarnimise kohustus tuleb kvalifitseerida riigiabiks ELTL artikli 107 lõike 1 tähenduses.

34. Kaks ülejäänud küsimust on esitatud ainult juhuks, kui Euroopa Kohus peaks vastama esimesele küsimusele jaatavalt. Allpool esitatud põhjustel teen Euroopa Kohtule ettepaneku vastata esimesele küsimusele eitavalt, st et põhikohtuasjas käsitletav tarnekohustus ei kujuta endast riigiabi. Ammendavuse huvides analüüsin neid kahte ülejäänud küsimust oma ettepaneku lõpuks siiski lühidalt.

A. Riigiabi olemasolu (esimene küsimus)

35. Ilma et see piiraks aluslepingutes ette nähtud erandite kohaldamist, on ELTL artikli 107 lõikega 1 tunnistatud siseturuga kokkusobimatuks igasugune liikmesriigi poolt või riigi ressurssidest ükskõik missugusel kujul antav abi, mis kahjustab või ähvardab kahjustada konkurentsi, soodustades teatud ettevõtjaid või teatud kaupade tootmist, niivõrd, kuivõrd see kahjustab liikmesriikidevahelist kaubandust.

36. Väljakujunenud kohtupraktika kohaselt peavad selleks, et abi võiks kvalifitseerida riigiabiks ELTL artikli 107 lõike 1 tähenduses, olema täidetud neli tingimust: eksisteerib riigi sekkumine või[8] sekkumine riigi ressursside abil, see sekkumine võib kahjustada liikmesriikidevahelist kaubandust, see annab abi saajale valikulise eelise ning see kahjustab või ähvardab kahjustada konkurentsi.[9]

37. Et teha kindlaks, kas need tingimused on põhikohtuasja asjaoludel täidetud, tuleb täpselt välja selgitada põhikohtuasjas käsitletava abikava tunnused.

1. Põhikohtuasjas käsitletava ostukohustuse tunnused

38. Vormiliselt on energiaseaduse artikli 9a lõikes 8 kehtestatud koostootmisel toodetud elektrienergia ostmise kohustus. Märgin siiski, et rakendusmääruse artikli 5 punktis 2 on nähtud ette niisuguse energiaettevõtja nagu ENEA võimalus täita see kohustus mitte koostootmisel toodetud elektrienergiat ostes, vaid seda ise tootes, nagu on kinnitanud eelotsusetaotluse esitanud kohus.[10] Seepärast näib mulle, et see kohustus tuleb kvalifitseerida mitte koostootmisel toodetud elektri ostmise, vaid tarnimise kohustuseks.

39. Energiaseaduse artikli 9a lõike 8 kohaselt on see tarnekohustus igal energiaettevõtjal, kes toodab või tarnib elektrit ning müüb seda võrku ühendatud lõpptarbijatele Poola territooriumil (edaspidi „energiatarnija“).

40. See kohustus seisneb iga energiatarnija puhul selles, et ta peab tarnima koostootmisel toodetud elektrienergiat 15% ulatuses aasta jooksul lõpptarbijatele müüdud elektrienergia kogusest. Teiste sõnadega peab 15% aastas lõpptarbijatele müüdud elektrienergiast pärinema koostootmisel toodetud elektrienergiast.

8 Selle kohta, et sekkumise ja riigi ressursside kasutamise tingimused peavad olema korraga täidetud, vt käesoleva ettepaneku punkt 63.

9 Vt eelkõige kohtuotsused, 19.12.2013, Association Vent De Colère! jt (C-262/12, EU:C:2013:851, punkt 15 ja seal viidatud kohtupraktika); 16.4.2015, Trapeza Eurobank Ergasias (C-690/13, EU:C:2015:235, punkt 17 ja seal viidatud kohtupraktika) ning 21.12.2016, komisjon *vs.* Hansestadt Lübeck (C-524/14 P, EU:C:2016:971, punkt 40).

10 Vt käesoleva ettepaneku punkt 21.

41. URE juhil on õigus määrata rahatrahv energiatarnijale, kes ei täida oma koostootmisel toodetud elektrienergia tarnimise kohustust. Põhikohtuasi puudutab just rahatrahvi, mille URE juht määras selle eest ENEA-le.

42. Tuleb ka rõhutada, et koostootmisel toodetud elektrienergia ostmist ei ole kuidagi reguleeritud. Tehinguosalised lepivad ostuhinnas vabalt kokku, ilma et ametiasutused oleksid kindlaks määranud mingit alam- või ülempiiri.

43. Elektrienergia maksimumhinna, mida võib elektrienergia müümisel lõpptarbijatele küsida, peab iga energiatarnija puhul siiski heaks kiitma URE juht, nagu on täpsustanud eelotsusetaotluse esitanud kohus. [11]

44. Seega piirdub Poola riigi tegevus koostootmisel toodetud elektrienergia turul kahe järgmise sekkumisega:

– esiteks tarnekohustuse kehtestamine energiatarnijatele ning

– teiseks maksimumhinna kindlaksmääramine elektrienergia müügi puhul lõpptarbijatele, mis võib tuua kaasa selle, et piiratakse energiatarnijate võimalust kanda ülekulud, mida tarnekohustus tekitab, üle nendele tarbijatele.

45. Selles küsimuses rõhutan ka, et energiatarnijad, kellel on tarnekohustus, on tulunduslikud eraõiguslikud ettevõtjad, sh niisugused tarnijad nagu ENEA, kelle kapital kuulub peamiselt riigile.

46. Mis puudutab konkreetsemalt põhikohtuasja asjaolusid, siis Euroopa Kohtule esitatud kohtutoimikust ei ilmne, et ENEA otsuste puhul oleks lähtutud muudest kaalutlustest kui tema ärihuvi.

47. Selles küsimuses märkis ENEA oma kirjalikes ja suulistes seisukohtades, et ta sõlmis 2005. aasta jooksul kaks koostootmisel toodetud elektrienergia tarnimise lepingut, mis oleksid pidanud tal võimaldama saavutada 15% taseme, mis oli 2006. aasta puhul Poola õigusnormidega ette nähtud, kuid et need lepingud täideti vaid osaliselt eriti leebete ilmastikutingimuste tõttu, mis Poolas sel ajavahemikul valitsesid. [12]

48. ENEA möönis ka siiski, et lükkas 2006. aasta jooksul tagasi mitu koostootmisel toodetud elektrienergia müügipakkumist, mille hind ületas 46–75,6% võrra elektrienergia keskmise müügihinna turul, kus valitseb konkurents. ENEA täpsustas ka, et põhikohtuasjas käsitletav rahatrahv määrati talle tema otsuse tõttu lükata need müügipakkumised tagasi.

49. Selles küsimuses rõhutas eelotsusetaotluse esitanud kohus kõigepealt, et hoolimata sellest, et kogu kassaatori aktsiakapital kuulub riigile, ei piiranud ametiasutused tema sõltumatust, sest ei andnud mingit juhist koostootmisel toodetud elektrienergia tarnimise kohustuse täitmiseks. Seejärel märkis see kohus, et ENEA käitumine turul ei erinenud millegi poolest erakapitali kontrollitavate üksuste käitumisest, mida näitab eelkõige eespool nimetatud pakkumiste tagasilükkamine nende hinna tõttu, mida ENEA pidas liiga kõrgeks. Lõpuks täpsustas see kohus, et ENEA tegutseb aktsiaseltsi vormis ja teda koheldakse konkurentsieeskirjade seisukohast nagu iga teist eraõiguslikku ettevõtjat.

11 Vt käesoleva ettepaneku punktid 23–25.

12 Et seda liiki elektrienergiat toodetakse koos soojusega, tähendab see, kui nõudlus soojuse järele alaneb, ka koostootmisel toodetud elektrienergia pakkumise alanemist.

50. Nendest tunnustest lähtudes analüüsingi, kas eksisteerib riigiabi ELTL artikli 107 lõike 1 tähenduses, käsitledes üksteise järel, kas on järgitud käesoleva ettepaneku punktis 36 nimetatud tingimusi. Minu meelest vastab koostootmine, mis on põhikohtuasjas vaatluse all, kõikidele nendele tingimustele, v.a riigi ressursside kasutamine – asjaolu, mis välistab riigiabiks kvalifitseerimise.

2. Valikulise eelise olemasolu

51. Väljakujunenud kohtupraktika kohaselt on abina käsitatav igasugune mis tahes vormis sekkumine, mis võib ettevõtjaid otseselt või kaudselt soodustada või mida tuleb vaadelda kui majanduslikku eelist, mida see ettevõtja tavalistes turutingimustes saanud ei oleks. [13]

52. Euroopa Kohus ei ole võtnud selle tingimuse küsimuses seisukohta kohtuotsuses Association Vent De Colère! jt, mis puudutas tuuleenergia ostmise kohustust koos sellest kohustusest tulenevate ülekulude hüvitamise süsteemiga. [14]

53. Ka kohtuotsuses PreussenElektra on ta seda tingimust käsitlenud ainult lühidalt. Selle kohtuotsuse punktis 54 märkis Euroopa Kohus, et vaidlust ei ole selles, et taastuvenergia allikatest toodetud elektrienergia *miinimumhindadega* ostmise kohustus annab seda liiki elektrienergiat tootvatele tootjatele kindla majandusliku eelise, sest see tagab neile ilma igasuguse riskita suuremad tulud kui selle kohustuse puudumise korral. Selles küsimuses meenutan, et Saksamaa ametiasutuste kindlaks määratud miinimumhinnad olid kõrgemad kui seda liiki elektrienergia majanduslikust väärtusest. [15]

54. Niisuguses olukorras on ilmne, et ettevõtjad, kes tootsid elektrit taastuvenergia allikatest, said eelise ELTL artikli 107 lõike 1 tähenduses, sest neile on tagatud müük kõrgema hinnaga kui nende reaalne omahind.

55. Põhikohtuasja asjaolud erinevad siiski asjaoludest, mille tulemusena tehti kohtuotsus PreussenElektra, ning seda seepärast, et puudub koostootmisel toodetud elektrienergia minimaalne ostuhind, nagu ma käesoleva ettepaneku punktis 42 täpsustasin. Euroopa Kohus peab seega kindlaks tegema, kas lihtsalt tarnekohustus annab tootjatele, keda see kohustus puudutab, eelise.

56. Minu meelest on see kahtlemata nii.

57. Mõistagi on eelis, mille annab tarnekohustus, kaudsem juhul, kui sellega ei kaasne miinimumhind, mis on asjaomase toote majanduslikust väärtusest kõrgem.

58. Niisuguse tarnekohustuse praktiline tagajärg on siiski see, et kutsutakse esile see, et nõudlus asjaomase toote järele kasvab, mida ei oleks juhtunud Poola energiaturu normaaltingimustes.

59. Niisugune olukord, kus õhutatakse nõudlust koostootmisel toodetud elektrienergia järele, on andnud selle elektrienergia tootjatele eelise. See, kui nõudlus konkreetse kauba järele kasvab, kaldub suurendama samal ajal müüdavate kaupade kogust ja nende kaupade müügihinda. [16] Konkreetsemalt on tarnekohustus parandanud koostootmisel toodetud elektrienergia tootjate positsiooni läbirääkimistel, sest nende potentsiaalsed kliendid olid kohustatud ostma teatava koguse nende toodetud elektrienergiat.

13 Vt eelkõige kohtuotsused, 17.7.2008, Essent Netwerk Noord jt (C-206/06, EU:C:2008:413, punkt 79 ja seal viidatud kohtupraktika) ning 16.4.2015, Trapeza Eurobank Ergasias (C-690/13, EU:C:2015:235, punkt 20 ja seal viidatud kohtupraktika).

14 Vt kohtuotsus, 19.12.2013 (C-262/12, EU:C:2013:851, punkt 15).

15 Kohtuotsus, 13.3.2001 (C-379/98, EU:C:2001:160, punkt 56).

16 Selle kohta, millist mõju avaldab nõudluse suurenemine konkreetse kauba järele, vt Paul A., Samuelson ja William D. Nordhaus, *Economics*, McGraw-Hill Higher Education, 2009, 19e édition, lk 55 ja 56.

60. See ongi sisuliselt see, mida ENEA põhikohtuasjas käsitletavatele tarnekohustusele ette heidab, sest see kohustus võimaldas koostootmisel toodetud elektrienergia tootjatel küsida ostuhinda, mis on kõrgem seda liiki elektri majanduslikust väärtusest ja mõnikord isegi lõpptarbijatele müümise maksimumhinnast, mille URE juht oli kehtestanud.[17]

61. Muutes normaalseid turutingimusi koostootmisel toodetud elektrienergia tootjate kasuks, soodustab tarnekohustus seega viimaseid ELTL artikli 107 lõike 1 tähenduses.

62. Lisaks on vaevalt mingit kahtlust, et see eelis on valikuline, nagu on nõutud ELTL artikli 107 lõikes 1,[18] sest see soodustab ainult elektrienergia tootmist koostootmisel.

3. Kas eelise on andnud Poola riik ja ega ei ole kasutatud riigi ressursse?

63. Väljakujunenud kohtupraktika kohaselt peavad selleks, et eeliseid saaks lugeda ELTL artikli 107 lõike 1 tähenduses abiks, need esiteks olema otseselt või kaudselt antud riigi ressurssidest ja teisest küljest peab neid andma riik. Seega on Euroopa Kohus väljendit „riigi poolt või riigi ressurssidest antav abi“ tõlgendanud nii, et see eeldab kahte tingimust, mis peavad olema korraga täidetud ning mis puudutavad vastavalt antud eelise rahastamist, st seda peab olema rahastatud riigi ressurssidest, ja selle eelise andmise otsust, mille peab olema teinud riik.[19]

64. Käesoleva kohtuasja raames leiavad ENEA ja komisjon, et need kaks tingimust on täidetud. Poola valitsus väidab, et kumbki nendest kahest tingimusest ei ole täidetud.

65. Allpool esitatud põhjustel leian, et põhikohtuasjas andis kõnesoleva eelise Poola riik, kuid et sellega ei kaasnenud riigi ressursside kasutamist.

a) Muude üksuste kui riigi sekkumine

66. Käesolev kohtuasi puudutab niisuguse eelise andmist, millega kaasneb muude üksuste kui riigi, st nende energiatarnijate sekkumine, kellel lasub koostootmisel toodetud elektrienergia tarnimise kohustus.

67. Selles küsimuses tuleneb väljakujunenud kohtupraktikast, et olukordi, kus abi annab otseselt riik, ei ole vaja eristada nendest olukordadest, kus seda antakse riigi poolt määratud või asutatud avalik- või eraõigusliku organisatsiooni kaudu.[20]

68. Riigist eraldiseisvate üksuste vahendusel antavate eeliste arvamisega ELTL artikli 107 lõike 1 kohaldamisalasse püütakse õigustatult kaitsta riigiabi keelu kasulikku mõju. Euroopa Kohus on nimelt täpsustanud, et ainuüksi see, kui luuakse sõltumatud üksused, mille eesmärk on abi andmine, võimaldab riigiabi käsitlevate õigusnormide kohaldamist vältida.[21] Teiste sõnadega oli selle kohtupraktika eesmärk vältida ohtu, et sellesse kohaldamisalasse arvatakse liiga vähe eeliseid.

17 Vt käesoleva ettepaneku punkt 48.

18 Vt selle kohta kohtuotsus, 16.4.2015, Trapeza Eurobank Ergasias (C-690/13, EU:C:2015:235, punkt 22 ja seal viidatud kohtupraktika).

19 Kohtuotsus, 19.12.2013, Association Vent De Colère! jt (C-262/12, EU:C:2013:851, punkt 16 ja seal viidatud kohtupraktika) ning kohtumäärus, 22.10.2014, Elcogás (C-275/13, ei avaldata, EU:C:2014:2314, punkt 21). Vt ka Bacon, K., *European Union Law of State Aids*, OUP, Oxford, 2013, 2. tr, nr 2.96 jj; Piernas López, J. J., *The Concept of State Aid Under EU Law*, OUP, Oxford, 2015, 6. peatükk.

20 Vt eelkõige kohtuotsused, 22.3.1977, Steinike & Weinlig (78/76, EU:C:1977:52, punkt 21) ning 15.7.2004, Pearle jt (C-345/02, EU:C:2004:448, punkt 34 ja seal viidatud kohtupraktika).

21 Kohtuotsus, 16.5.2002, Prantsusmaa *vs*. komisjon, nn Stardust Marine'i kohtuotsus (C-482/99, EU:C:2002:294, punkt 23).

69. Otsus arvata sellesse kohaldamisalasse riigist eraldiseisvate üksuste vahendusel antavad eelised toob siiski ilmsiks erilise ohu, et sinna arvatakse liiga palju eeliseid, mida ei ole andnud riik või millega ei kaasne riigi ressursside kasutamist. Eelkõige tuleb pidada meeles, et riigiabi ei kujuta endast eelised, mille andmise muudab küll kohustuslikuks riik, kuid millega ei kaasne riigi ressursside kasutamist. [22]

70. Riigist eraldiseisvate üksuste antud eeliste korral on riigi sekkumise ja riigi ressursside kasutamise tingimuste tõlgendamise eesmärk seega selgitada välja tasakaalupunkt sellesse kohaldamisalasse liiga väheste eeliste arvamise ohu ja liiga paljude eeliste arvamise ohu vahel. Ma analüüsingi neid kahte tingimust põhikohtuasja asjaoludel just selle vastuolu valguses.

b) Põhikohtuasjas käsitletava eelise on andnud Poola riik

71. Mis puudutab tingimust, mille kohaselt peab meetme olema võtnud riik, siis tuleb analüüsida, kas võib asuda seisukohale, et selle meetme võtmisesse on segatud riigiasutused. [23]

72. Selles küsimuses tuleb märkida – nagu väitsid ENEA ja komisjon –, et koostootmisel toodetud elektrienergia tarnimise kohustus kehtestati seadusesättega, st energiaseaduse artikli 9a lõikega 8. Vastavalt Euroopa Kohtu praktikale tuleb seda pidada meetmeks, mille võttis riik. [24]

73. Poola valitsus vaidles sellele vastu, rõhutades, et koostootmisel toodetud elektrienergia ostmise põhilised asjaolud määratakse kindlaks selle tehingu osaliste poolt turutingimustel, ilma et sellesse sekkuks riik.

74. Tundub, et selle argumendi puhul on põhikohtuasjas käsitletav eelis kvalifitseeritud ekslikult. Poola riik ei ole küll otseselt reguleerinud koostootmisel toodetud elektrienergia ostmise tingimusi – eelkõige müügihinda. Järelikult toimuvad need tehingud „elektrituru“ tingimustel, nagu on väitnud see valitsus.

75. Eelis, mille tarnekohustus annab, seisneb siiski just elektrituru tingimuste muutmises ja konkreetsemalt selles, et suurendatakse nõudlust koostootmisel toodetud elektrienergia järele. [25] Ei saa aga vaielda, et selle muudatuse on kutsunud esile elektriseaduse artikli 9a lõikes 8 ette nähtud tarnekohustus ja et seega on selle eelise andnud Poola riik.

76. Teiste sõnadega ei andnud põhikohtuasjas käsitletavat eelist koostootmisel toodetud elektrienergia tootjatele spontaanselt energiatarnijad, vaid see tuleneb Poola riigi seadustest ja määrustest. Mulle tundub seepärast, et selle eelise on andnud riik.

77. Tuleb siiski veel kontrollida, kas selle eelise andmist rahastatakse riigi ressurssidest.

c) Põhikohtuasjas käsitletava eelise andmisega ei kaasne riigi ressursside kasutamist

78. ENEA ja komisjon väitsid, et koostootmisel toodetud elektrienergia tootjatele antud eelist rahastati riigi ressurssidest.

22 Vt eelkõige kohtuotsused, 24.1.1978, van Tiggele (82/77, EU:C:1978:10, punktid 24–26) ja 13.3.2001, PreussenElektra (C-379/98, EU:C:2001:160, punktid 59–61).

23 Kohtuotsus, 19.12.2013, Association Vent De Colère! jt (C-262/12, EU:C:2013:851, punkt 17) ning kohtumäärus, 22.10.2014, Elcogás (C-275/13, ei avaldata, EU:C:2014:2314, punkt 22).

24 Vt selle kohta kohtuotsus, 19.12.2013, Association Vent De Colère! jt (C-262/12, EU:C:2013:851, punkt 18) ning kohtumäärus, 22.10.2014, Elcogás (C-275/13, ei avaldata, EU:C:2014:2314, punkt 23).

25 Vt käesoleva ettepaneku punktid 58–61.

79. Mina olen siiski veendunud, et seda eelist ei rahastata riigi ressurssidest, nagu Poola riik õigesti väitis. Minu arvates on põhikohtuasja asjaolud mõiste „riigiabi“ seisukohast võrreldavad asjaoludega, mille kohta tehti kohtuotsus PreussenElektra [26].

80. Selles küsimuses tuleb märkida – nagu ma allpool näitan –, [27] et mulle näib eriti tähtis mitte tõlgendada Stardust Marine'i kohtuotsust [28] formalistlikult ja valikuliselt, mis võib mõiste „riigiabi“ kohaldamisala märkimisväärselt laiendada.

1) Riigi ressursside kasutamise puudumine

81. Nagu ma käesoleva ettepaneku punktides 58–61 selgitasin, seisneb eelis, mille koostootmisel toodetud elektrienergia tootjad said, nõudluse suurenemises, mille tekitab põhikohtuasjas käsitletav tarnekohustus, mis kaldub suurendama seda liiki elektrienergia müügimahtu ja/või müügihinda.

82. Tuleb teha kindlaks, kas see eelis antakse riigi ressurssidest.

83. Ma arvan, et see ei ole nii. Leian, et niisugune eelis antakse nii, et toimub vahendite üleminek eraõiguslike isikute vahel. Täpsemalt antakse see eelis teist liiki elektrienergia tootjate kahjuks – sest nemad müüvad oma elektrienergiat väiksemas koguses – ja energiatarnijate kahjuks – sest nemad on kohustatud ostma koostootmisel toodetud elektrienergiat kõrgema hinnaga kui elektrienergia müügihind, mida pakuvad teist liiki elektrienergia tootjad.

84. Teiste sõnadega „rahastavad“ eelist, mille Poola riik koostootmisel toodetud elektrienergia tootjatele andis, teist liiki elektrienergia tootjad ja elektritarnijad.

85. Ma leian, et seda arutluskäiku kinnitab kohtuotsuse PreussenElektra punkt 59, milles Euroopa Kohus otsustas, et elektrit tarnivate eraettevõtjate kohustus osta taastuvenergia allikatest toodetud elektrienergiat kindlaks määratud miinimumhindadega ei too kaasa otsest või kaudset riigi ressursside üleminekut seda liiki elektrienergiat tootvatele ettevõtjatele. Nagu põhikohtuasjas käsitletavat eelist nii rahastasid ka selles kohtuasjas käsitletavat eelist eraettevõtjad. [29]

86. Seega nii põhikohtuasja asjaoludel kui ka asjaoludel, mille kohta tehti kohtuotsus PreussenElektra, ei ole riik volitanud ettevõtjaid, kellel on tarnekohustus, riigi ressurssi haldama, vaid neil on kohustus osta elektrienergiat oma rahaliste vahendite abil. [30]

87. ENEA ja komisjon on püüdnud eristada kohtuasja PreussenElektra asjaolusid käesoleva kohtuasja asjaoludest, kasutades argumendina Poola riigi enamusosalust mitme energiatarnija kapitalis, kellel on energiaseaduse artikli 9a lõikes 8 ette nähtud tarnekohustus. [31]

88. Allpool esitatud põhjustel leian siiski, et see argument tuleb tagasi lükata.

26 Kohtuotsus, 13.3.2001 (C-379/98, EU:C:2001:160).

27 Vt käesoleva ettepaneku punktid 89–104.

28 Kohtuotsus, 16.5.2002, Prantsusmaa *vs.* komisjon, nn Stardust Marine'i kohtuotsus (C-482/99, EU:C:2002:294).

29 Vt kohtuotsus, 13.3.2001, PreussenElektra (C-379/98, EU:C:2001:160, punktid 17–22 ja 56).

30 Vt selle kohta kohtuotsused, 17.7.2008, Essent Netwerk Noord jt (C-206/06, EU:C:2008:413, punkt 74) ning 19.12.2013, Association Vent De Colère! jt (C-262/12, EU:C:2013:851, punktid 34 ja 35).

31 Kui käesolevas kohtuasjas kuuluvad ettevõtjad, kellel on tarnekohustus, peamiselt riigile, siis kohtuasjas, milles tehti 13. märtsi 2001. aasta kohtuotsus PreussenElektra (C-379/98, EU:C:2001:160, punkt 55), kuulus nende kapital peamiselt eraettevõtjatele.

2) Riigi enamusosalus teatavate energiatarnijate kapitalis

89. ENEA ja komisjoni esitatud argumentatsiooni kohaselt piisab ainuüksi asjaolust, et riigil on enamusosalus mitme energiatarnija kapitalis, selleks et muuta nende tarnijate vahendid riigi ressurssideks vastavalt sellele, mida Euroopa Kohus leidis Stardust Marine'i kohtuotsuse [32] punktides 33–38.

90. ENEA täpsustab selles küsimuses, et 2006. aasta jooksul kuulus ettevõtjatele, mida kontrollis Poola valitsus, üle 80% lõpptarbijatele elektrienergia müümise turu osadest ning nad ostsid üle 85% koostootmisel toodetud elektrienergiast.

91. Ma ei saa selle arutluskäiguga nõustuda. Minu arvates ei piisa iseenesest asjaolust, et Poola riigile kuulus enamus energiatarnija kapitalist, et tuvastada riigi ressursside kasutamine.

92. Täpsemalt on Stardust Marine'i kohtuotsuse [33] tõlgendus, mille komisjon välja pakkus, formalistlik ja valikuline tõlgendus, mille puhul eraldatakse sellest kohtuotsusest mõned punktid, võtmata arvesse ei juhtumit, mida Euroopa Kohus pidi selles kohtuasjas analüüsima, ega tema edasist arutluskäiku selles kohtuotsuses.

93. Esiteks käsitleti kõnealuses kohtuotsuses [34] täiesti eripärast juhtumit, st rahalist eelist, mille oli eraettevõtjale (Stardust Marine) andnud teine eraettevõtja (Crédit Lyonnais ja tema tütarettevõtjad), kelle kapital kuulus peamiselt riigile ja kellest riik oli teinud oma rahalise „käepikenduse".

94. Seega puudutab see juhtum riigipoolset selle kontrollivolituse kasutamist, mille annab talle eraettevõtja enamusaktsionäri staatus. Nagu Euroopa Kohus sama kohtuotsuse punktis 38 märkis, „on riik nii, et kasutab oma domineerivat mõju selliste ettevõtjate üle, täiesti suuteline suunama nende vahendite kasutamist, et rahastada vajaduse korral konkreetseid eeliseid teistele ettevõtjatele".

95. Käesolev kohtuasi puudutab aga täiesti teistsugust juhtumit kui see, mida Euroopa Kohus hindas selles kohtuasjas, st üldkohaldatavas õigusaktis ette nähtud eelist. Teiste sõnadega ei ole Stardust Marine'i kohtuotsuse [35] punktis 38 nimetatud riigi kui enamusaktsionäri kontrollivolitusel käesoleva kohtuasja kontekstis tähtsust, sest eelis antakse riigi seadusandliku võimu kasutamisega.

96. Seda, et riigi kui enamusaktsionäri kontrollivolitusel ei ole tähtsust, kinnitab asjaolu, et kõnesolevaid õigusnorme kohaldatakse ühteviisi nii energiatarnijate suhtes, kelle kapital kuulub peamiselt riigile, kui ka energiatarnijate suhtes, kelle kapital kuulub peamiselt eraettevõtjatele, nagu kohaldati ka õigusnorme, millega oli tegemist kohtuasjas PreussenElektra.

97. Eelneva põhjal arvan, et arutluskäik, mille Euroopa Kohus töötas välja Stardust Marine'i kohtuotsuses [36], ei ole käesoleva kohtuasja asjaoludel kohaldatav, sest see puudutab teistsugust juhtumit kui juhtum, mida Euroopa Kohus hindab käesolevas kohtuasjas.

98. Teiseks ja isegi juhuks, kui Euroopa Kohus leiab, et Stardust Marine'i kohtuotsuses [37] esitatud arutluskäik on käesoleva kohtuasja asjaoludel kohaldatav, tuleb märkida, et Euroopa Kohus täpsustas selle kohtuotsuse punktides 50 ja 51 sõnaselgelt, et riigi enamusosalusest ettevõtja kapitalis ei piisa, et asuda seisukohale, et eelmises jaos käsitletud riigi sekkumise tingimus on täidetud. [38]

32 Kohtuotsus, 16.5.2002, Prantsusmaa *vs.* komisjon, nn Stardust Marine'i kohtuotsus (C-482/99, EU:C:2002:294).
33 Kohtuotsus, 16.5.2002, Prantsusmaa *vs.* komisjon, nn Stardust Marine'i kohtuotsus (C-482/99, EU:C:2002:294).
34 Kohtuotsus, 16.5.2002, Prantsusmaa *vs.* komisjon, nn Stardust Marine'i kohtuotsus (C-482/99, EU:C:2002:294).
35 Kohtuotsus, 16.5.2002, Prantsusmaa *vs.* komisjon, nn Stardust Marine'i kohtuotsus (C-482/99, EU:C:2002:294).
36 Kohtuotsus, 16.5.2002, Prantsusmaa *vs.* komisjon, nn Stardust Marine'i kohtuotsus (C-482/99, EU:C:2002:294).
37 Kohtuotsus, 16.5.2002, Prantsusmaa *vs.* komisjon, nn Stardust Marine'i kohtuotsus (C-482/99, EU:C:2002:294).
38 Vt selle kohta ka kohtuotsus, 17.9.2014, Commerz Nederland (C-242/13, EU:C:2014:2224, punkt 31)

99. Niisugusel juhul tuleb seda, et eelise andis riik, tõendada nii, et näidatakse, et riik kasutas tõesti kontrollivolitust, mille annab talle tema enamusaktsionäri staatus, nagu Euroopa Kohus täpsustas selle kohtuotsuse punktis 52. Selles küsimuses rõhutan, et ametiasutuste konkreetne sekkumine, mida Euroopa Kohus pidas vajalikuks sama kohtuotsuse punktides 52–56, ei tulene mitte seadusandliku võimu kasutamisest, vaid selle kontrollivolituse kasutamisest, mille annab enamusaktsionäri staatus.

100. Põhikohtuasja kontekstis rõhutas eelotsusetaotluse esitanud kohus sõnaselgelt, et ENEA käitumist ei dikteerinud juhised ametiasutustelt. Üldisemalt ilmneb Euroopa Kohtule esitatud toimikust – nagu ma ka käesoleva ettepaneku punktides 45–49 selgitasin –, et ENEA käitumine ja eelkõige otsus lükata tagasi koostootmisel toodetud elektrienergia müügipakkumised 2006. aasta jooksul olid niisuguste äriliste otsuste tulemus, mille eraõiguslik ettevõtja oli teinud täiesti sõltumatult.

101. Tegelikult näitab ENEA ja Poola riigi vaheline vaidlus põhikohtuasjas juba isegi *ab absurdo*, et see tingimus ei ole täidetud, sest ENEA ei täitnud oma koostootmisel toodetud elektrienergia tarnimise kohustust ja seda vastu Poola riigi tahtmist.

102. Kolmandaks lisan, et praktikas põrkub tõlgendus, mille ENEA ja komisjon välja pakuvad, käesoleva ettepaneku punktis 69 nimetatud ohule, et õigusnormi kohaldamisalasse arvatakse liiga palju eeliseid. Niisugune tõlgendus viib selleni, et riigiabiks kvalifitseeritakse iga siseriiklikes õigusnormides ette nähtud eelis, kui see toob kaasa mingi ebasoodsa olukorra niisuguse ettevõtja vahendite puhul, mille kapital kuulub peamiselt riigile. Näiteks tuleb õigusnormid, millega kehtestatakse miinimumhind, mis on kõrgem kauba või teenuse tegelikust väärtusest, kvalifitseerida riigiabiks, kui ettevõtja, mis kuulub peamiselt riigile, seda kaupa või teenust ostab. Mulle näib, et niisugune tulemus sobib halvasti kokku kohtuotsusega van Tiggele[39].

103. Minu arvates on see laiendav tõlgendus formalistlik tõlgendus, mille puhul aetakse kunstlikult segi Euroopa Kohtu praktika eraldi suunad. Täpsemalt tundub mulle, et võib asuda seisukohale, et sekkumise tingimus on õigusaktide olemasolu korral kohtuotsuse Association Vent De Colère! jt[40] punkti 18 kohaselt täidetud, ning seejärel väita, et riigi ressursside kasutamise tingimus on täidetud Stardust Marine'i kohtuotsuse[41] punkti 38 järgi seetõttu, et riigil on enamusosalus nendes õigusaktides silmas peetud ettevõtjate kapitalis. Need kaks kohtupraktika suunda puudutavad eraldi juhtumeid, st juhtumit, mil riik annab eelise seadusandliku võimu kasutamisega (kohtuotsus Association Vent De Colère! jt), ja juhtumit, mil riik annab eelise enda kui enamusaktsionäri kontrollivolituse kasutamisega (Stardust Marine'i kohtuotsus). Seega tuleb nendes antud juhiseid kohaldada eraldi.

104. Järeldan eelnevast, et riigi enamusosalus teatavate ettevõtjate kapitalis, kellel on energiaseaduse artikli 9a lõikes 8 ette nähtud tarnekohustus, ei võimalda järeldada, et kasutatakse riigi ressursse ELTL artikli 107 lõike 1 tähenduses.

3) Kohustusliku makse või hüvitussüsteemi puudumine

105. Võttes arvesse poolte mõnda argumenti, soovin ka lühidalt eristada põhikohtuasja asjaolusid asjaoludest, mille kohta tehti kohtuotsused Essent Netwerk Noord jt ja Association Vent De Colère! jt[42].

39 Kohtuotsus, 24.1.1978, van Tiggele (82/77, EU:C:1978:10, punktid 24–26). Euroopa Kohus otsustas, et minimaalsete jaemüügihindade kehtestamine ei kujuta endast riigiabi, sest eelised, mille niisugune sekkumine toote turustajatele hindade kujunemisel kaasa toob, jäävad eranditult tarbijate kanda ning neid ei anta ei otseselt ega kaudselt riigi ressurssidest.

40 Kohtuotsus, 19.12.2013, (C-262/12, EU:C:2013:851).

41 Kohtuotsus, 16.5.2002, Prantsusmaa *vs.* komisjon, nn Stardust Marine'i kohtuotsus (C-482/99, EU:C:2002:294).

42 Kohtuotsused, 17.7.2008, Essent Netwerk Noord jt (C-206/06, EU:C:2008:413) ning 19.12.2013, Association Vent De Colère! jt (C-262/12, EU:C:2013:851).

106. Meenutuseks märgin, et need kaks kohtuotsust puudutasid kohustuslikke makseid, mille summa ja otstarve olid määratud kindlaks seadusega. Euroopa Kohus otsustas, et niisugused rahastamissüsteemid kujutavad endast sekkumisi riigi ressursside abil. [43]

107. Põhikohtuasja asjaolusid tuleb aga pidada teistsuguseks, sest nendega ei seondu mingit samaväärset rahastamissüsteemi, millega Poola riik korraldaks seaduses ette nähtud summas ja otstarbel kohustuslike maksude kogumist.

108. Nagu ma käesoleva ettepaneku punktis 44 juba selgitasin, piirdub Poola riigi sekkumine sellega, et ta kehtestas energiatarnijatele tarnekohustuse ja määras kindlaks maksimumhinna elektrienergia müümisel lõpptarbijatele.

109. Niisuguses kontekstis – mis ei ole võrreldav kohtuasja PreussenElektra kontekstiga – ei ole riik energiatarnijaid volitanud, vaid neil on kohustus osta elektrienergiat omaenese rahaliste vahendite abil. [44]

110. Selles küsimuses rõhutan, et maksimumhinna kindlaksmääramisega elektrienergia müügi puhul lõpptarbijatele sooviti saavutada tasakaalu energiatarnijate ja lõpptarbijate huvide vahel – nagu Poola valitsus kohtuistungil märkis –, vältides seda, et esimesed kannavad teistele täielikult üle ülekulud, mis koostootmisel toodetud elektrienergia tarnimise kohustusega kaasnevad.

111. Maksmaalhinna kindlaksmääramine, mis piirab energiatarnijate võimalust kanda üle tarnekohustusega kaasnevad ülekulud, võimaldab seega eristada käesoleva kohtuasja asjaolusid asjaoludest, mille kohta tehti kohtuotsus Association Vent De Colère! jt, mis puudutas siseriiklikke õigusnorme, millega tagati eelkõige tuuleenergia ostmise kohustusest tingitud ülekulude täielik hüvitamine. [45]

112. Vastupidi komisjoni väitele ei tähenda selle maksimaalse müügihinna olemasolu, et niisugune energiatarnija nagu ENEA haldab riigi ressursse kohtuotsuste Itaalia *vs.* komisjon ning Steinike & Weinlig [46] tähenduses.

113. Nagu komisjon isegi märkis, otsustas Euroopa Kohus oma kahes kohtuotsuses, et fonde, kuhu koguneb raha riigi õigusaktidega kehtestatud kohustuslikest maksetest ning mida hallatakse ja mille raha jaotatakse vastavalt nendele õigusaktidele, võib pidada riigi ressurssideks ELTL artikli 107 lõike 1 tähenduses, isegi kui neid haldavad muud üksused kui ametiasutused. [47]

114. See kohtupraktika ei ole siiski asjakohane põhikohtuasja asjaoludel, sest – nagu ma eespool selgitasin – piirdus Poola riik sellega, et kehtestas tarnekohustuse ja maksimaalse müügihinna, kehtestamata kohustuslikku makset ega fonde, mis niisuguste maksete tulu jaotavad.

115. Eelneva põhjal leian, et põhikohtuasjas käsitletava koostootmisel toodetava elektrienergia tarnimise kohustusega ei kaasne riigi ressursside kasutamist ja seega ei kujuta see endast riigiabi ELTL artikli 107 lõike 1 tähenduses.

43 Vt kohtuotsused, 17.7.2008, Essent Netwerk Noord jt (C-206/06, EU:C:2008:413, punktid 19 ja 65–75) ning 19.12.2013, Association Vent De Colère! jt (C-262/12, EU:C:2013:851, punktid 3 ja 22–37).

44 Vt selle kohta kohtuotsused, 17.7.2008, Essent Netwerk Noord jt (C-206/06, EU:C:2008:413, punkt 74) ning 19.12.2013, Association Vent De Colère! jt (C-262/12, EU:C:2013:851, punktid 34 ja 36).

45 Kohtuotsus, 19.12.2013, Association Vent De Colère! jt (C-262/12, EU:C:2013:851, punktid 14, 26, 36 ja 37).

46 Kohtuotsused, 2.7.1974, Itaalia *vs.* komisjon (173/73, EU:C:1974:71) ning 22.3.1977, Steinike & Weinlig (78/76, EU:C:1977:52).

47 Vt selle kohta kohtuotsused, 2.7.1974, Itaalia *vs.* komisjon (173/73, EU:C:1974:71, punkt 35) ning 22.3.1977, Steinike & Weinlig (78/76, EU:C:1977:52, punktid 1 ja 21).

4. Eelise võime kahjustada liikmesriikidevahelist kaubandust ja konkurentsi

116. Ammendavuse huvides ja juhuks, kui Euroopa Kohus peaks otsustama, et põhikohtuasjas käsitletavat tarnekohustust rahastatakse riigi ressurssidest, tahan analüüsida lühidalt seda, kas eelis võib kahjustada liikmesriikidevahelist kaubandust ja konkurentsi.

117. Selles küsimuses tuleb meenutada, et riigiabiks kvalifitseerimiseks ei ole vaja tõendada abi tegelikku mõju liikmesriikidevahelisele kaubandusele ja tegelikku konkurentsimoonutamist, vaid üksnes analüüsida, kas abi võib seda kaubandust mõjutada ja konkurentsi kahjustada.[48]

118. Eelkõige tuleb märkida, et kui liikmesriigi antud abi tugevdab ühe ettevõtja seisundit Euroopa-siseses kaubanduses teiste konkureerivate ettevõtjate suhtes, tuleb asuda seisukohale, et abi mõjutab viimaseid.[49]

119. Ka ei ole tingimata vajalik, et abi saanud ettevõtja osaleks ise Euroopa-siseses kaubavahetuses. Kui liikmesriik annab ettevõtjale abi, võib riigisisene tegevus säilida või suureneda, mille tagajärjel vähenevad teistes liikmesriikides asutatud ettevõtjate võimalused siseneda selle liikmesriigi turule. Muu hulgas võib sellise ettevõtja tugevdamine, mis seni Euroopa-siseses kaubavahetuses ei osalenud, asetada selle ettevõtja olukorda, mis võimaldab tal teise liikmesriigi turule siseneda.[50]

120. Lõpuks tuleb märkida, et ei ole sellist künnist või protsendimäära, millest madalama näitaja korral võib leida, et liikmesriikidevahelist kaubandust ei ole kahjustatud. Tegelikult ei välista abi suhteliselt väike tähtsus või abi saanud ettevõtja suhteliselt tagasihoidlik suurus iseenesest võimalust, et kahjustatakse liikmesriikidevahelist kaubandust.[51]

121. Põhikohtuasja kontekstis parandab põhikohtuasjas käsitletav tarnekohustus koostootmisel toodetud elektrienergia tootjate konkurentsiseisundit, sest see suurendab nõudlust seda liiki elektrienergia järele, mis kaldub suurendama müüdavaid koguseid ja tõstma müügihinda.[52]

122. Seega tundub mulle, et ei saa vaielda, et see kohustus võib kahjustada konkurentsi energiaturul.

123. Lisaks kahjustab see tarnekohustus Euroopa-sisest kaubavahetust, sest see parandab koostootmisel toodetud elektrienergia tootjate konkurentsiseisundit nii kodumaisel turul kui ka eksporditurul võrreldes seda liiki elektrienergia tootjatega teistes liikmesriikides.

124. Lisan, et kohtuotsuse Essent Netwerk Noord jt punktis 77 otsustas Euroopa Kohus, et rahaline abi elektrienergia tootjatele Madalmaades võib kahjustada Euroopa-sisest konkurentsi, võttes arvesse esiteks asjaolu, et nad konkureerivad teiste liikmesriikide elektritootjatega, ning teiseks elektrituru liberaliseerimist kui konteksti ja sellest tingitud pingelist konkurentsi.[53] Ma ei näe mingit põhjust, miks ei peaks seda arutluskäiku laiendama põhikohtuasja asjaoludele.

48 Vt eelkõige kohtuotsused, 15.6.2006, Air Liquide Industries Belgium (C-393/04 ja C-41/05, EU:C:2006:403, punkt 34 ja seal viidatud kohtupraktika) ning 16.4.2015, Trapeza Eurobank Ergasias (C-690/13, EU:C:2015:235, punkt 23).

49 Vt eelkõige kohtuotsused, 17.9.1980, Philip Morris Holland *vs.* komisjon (730/79, EU:C:1980:209, punkt 11); 17.6.1999, Belgia *vs.* komisjon (C-75/97, EU:C:1999:311, punkt 47) ning 16.4.2015, Trapeza Eurobank Ergasias (C-690/13, EU:C:2015:235, punkt 24 ja seal viidatud kohtupraktika).

50 Vt selle kohta kohtuotsused, 17.6.1999, Belgia *vs.* komisjon (C-75/97, EU:C:1999:311, punkt 47); 24.7.2003, Altmark Trans ja Regierungspräsidium Magdeburg (C-280/00, EU:C:2003:415, punktid 77 ja 78) ning 16.4.2015, Trapeza Eurobank Ergasias (C-690/13, EU:C:2015:235, punkt 25).

51 Vt eelkõige kohtuotsused, 21.3.1990, Belgia *vs.* komisjon (C-142/87, EU:C:1990:125, punkt 43); 29.4.2004, Kreeka *vs.* komisjon (C-278/00, EU:C:2004:239, punkt 69 ja seal viidatud kohtupraktika); 3.3.2005, Heiser (C-172/03, EU:C:2005:130, punkt 32) ning 17.7.2008, Essent Netwerk Noord jt (C-206/06, EU:C:2008:413, punkt 76).

52 Vt käesoleva ettepaneku punktid 58–61.

53 Kohtuotsus, 17.7.2008 (C-206/06, EU:C:2008:413). Euroopa Kohus on siiski täpsustanud, et makstud summad on „riigiabi“ niivõrd, kui need kujutavad endast majanduslikku eelist, mitte hüvitist, mis on tasu selle eest, et määratud äriühing täitis avaliku teenuse osutamise kohustust (kohtuotsuse punkt 96). Vt ka kohtuotsus, 29.4.2004, Kreeka *vs.* komisjon (C-278/00, EU:C:2004:239, punkt 70), milles Euroopa Kohus rõhutab, et asjaolu, et abi saavad tegutsevad ettevõtjad sektoris, kus valitseb eriti tugev konkurents, võib etendada abi mõju hindamisel määravat tähtsust.

125. Arvan seega, et põhikohtuasjas käsitletav tarnekohustus võib kahjustada liikmesriikidevahelist kaubandust ja konkurentsi.

B. Riigiabi võimaliku olemasolu tagajärjed (teine ja kolmas küsimus)

126. Need kaks küsimust on eelotsusetaotluse esitanud kohus ainult juhuks, kui põhikohtuasjas käsitletav tarnekohustus tuleb kvalifitseerida riigiabiks ELTL artikli 107 lõike 1 tähenduses, ning need on asjakohased ka ainult sel juhul.

127. Et ma teen Euroopa Kohtule ettepaneku vastata esimesele küsimusele nii, et see kohustus ei kujuta endast riigiabi, teen talle ka ettepaneku jätta kahele teisele küsimusele vastamata.

128. Tahan siiski neid lühidalt analüüsida juhuks, kui Euroopa Kohus peaks otsustama, et see kohustus kujutab endast riigiabi.

1. ENEA võimalus tugineda sellele, et rikutud on keeldu viia ellu riigiabikavasid (teine küsimus)

129. Oma teise küsimusega küsib eelotsusetaotluse esitanud kohus Euroopa Kohtult, kas energiatarnija, keda käsitatakse „riigi looduna“ ning kellel on põhiskohtuasjas käsitletav tarnekohustus, saab tugineda siseriiklikus kohtus sellele, et on rikutud ELTL artiklit 107.

130. Selles küsimuses tuleneb väljakujunenud kohtupraktikast, et riigiabi kontrollimise süsteemi rakendamine, nagu see tuleneb ELTL artiklist 108 ja sellekohasest Euroopa Kohtu praktikast, on ühelt poolt komisjoni ja teiselt poolt siseriiklike kohtute ülesanne.[54]

131. Nimelt kui abimeetmete ühisturuga kokkusobivuse hindamine kuulub komisjoni ainupädevusse, kusjuures tema tegevust kontrollib liidu kohus, on siseriiklike kohtute ülesanne kaitsta eraõiguslike isikute õigusi olukorras, kus on rikutud ELTL artikli 108 lõikes 3 sätestatud riigiabi elluviimise keeldu.[55]

132. Sellest rollijaotusest komisjoni ja siseriiklike kohtute vahel tuleneb, et õigussubjektid ei saa nendes kohtutes tugineda sellele, et abimeede on ELTL artikliga 107 vastuolus. Teiste sõnadega ei ole ELTL artiklil 107 vahetut õigusmõju.[56]

133. Need õigussubjektid saavad aga siseriiklikes kohtutes väita, et abimeedet on ELTL artikli 108 lõikest 3 lähtudes ebaseaduslikult ellu viidud. Siseriiklikud kohtud sekkuvad tänu vahetule õigusmõjule, mis ELTL artikli 108 lõike 3 viimasel lausel on.[57]

134. Euroopa Kohus on täpsustanud, et selles õigusnormis sätestatud elluviimiskeelu vahetu kohaldatavus laieneb igale abile, mis viidi ellu nii, et sellest ei teatatud, ning teatamise korral kehtib eeletapis ja kui komisjon algatab võistleva menetluse kuni lõppotsuse tegemiseni.[58]

54 Vt eelkõige kohtuotsused, 21.11.1991, Fédération nationale du commerce extérieur des produits alimentaires ja Syndicat national des négociants et transformateurs de saumon (C-354/90, EU:C:1991:440, punkt 8) ning 8.12.2011, Residex Capital IV (C-275/10, EU:C:2011:814, punkt 25).

55 Vt eelkõige kohtuotsused, 21.11.1991, Fédération nationale du commerce extérieur des produits alimentaires ja Syndicat national des négociants et transformateurs de saumon (C-354/90, EU:C:1991:440, punktid 9 ja 10) ning 8.12.2011, Residex Capital IV (C-275/10, EU:C:2011:814, punkt 27 ja seal viidatud kohtupraktika).

56 Vt selle kohta kohtuotsused, 19.6.1973, Capolongo (77/72, EU:C:1973:65, punktid 4–6); 22.3.1977, Iannelli & Volpi (74/76, EU:C:1977:51, punkt 12) ning 22.3.1977, Steinike & Weinlig (78/76, EU:C:1977:52, punktid 9 ja 10).

57 Vt selle kohta kohtuotsused, 11.12.1973, Lorenz (120/73, EU:C:1973:152, punktid 7 ja 8); 21.10.2003, van Calster jt (C-261/01 ja C-262/01, EU:C:2003:571, punkt 53) ning 13.1.2005, Streekgewest (C-174/02, EU:C:2005:10, punkt 17).

58 Vt eelkõige kohtuotsus, 21.11.1991, Fédération nationale du commerce extérieur des produits alimentaires ja Syndicat national des négociants et transformateurs de saumon (C-354/90, EU:C:1991:440, punkt 11).

135. Eelotsusetaotluse esitanud kohus on aga sellel teemal märkinud, et põhikohtuasjas käsitletavatest õigusnormidest ei ole komisjonile teatatud, nagu on ELTL artikli 108 lõikes 3 nõutud.[59] Seega kui Euroopa Kohus peaks leidma, et nende õigusnormidega kehtestatud tarnekohustus tuleb kvalifitseerida riigiabiks, tuleb sellest järeldada, et see viidi ellu viimati viidatud sätet rikkudes.

136. Selles olukorras ei näe ma mingit põhjust, miks peaks võtma niisuguselt energiatarnijalt nagu ENEA võimaluse tugineda sellele, et on rikutud ELTL artikli 108 lõike 3 viimast lauset, sest tema kapital kuulub enamuses või täielikult riigile.

137. Nagu komisjon õigesti märkis, on Euroopa Kohus juba mitu korda nõustunud, et üksusel, kes annab abi, millest ei ole teatatud, on võimalus tugineda ELTL artikli 108 lõikele 3, et abi tagasi nõuda või selle andmine lõpetada.[60]

138. Leian seega, et teisele esitatud küsimusele tuleb vastata nii, et niisugune energiatarnija nagu ENEA, kellel on põhikohtuasjas käsitletav tarnekohustus, saab tugineda siseriiklikus kohtus sellele, et on rikutud ELTL artikli 108 lõiget 3.

2. Võimalus määrata trahv keeldumise eest anda riigiabi (kolmas küsimus)

139. Oma kolmanda küsimusega küsib eelotsusetaotluse esitanud kohus, kas koostootmisel toodetud elektrienergia tarnimise kohustuse võimalik vastuolu ELTL artikliga 107 välistab võimaluse määrata rahatrahv ettevõtjale, kes seda kohustust ei täitnud.

140. Nagu ma eelmises jaos selgitasin, ei saa õigussubjektid siseriiklikes kohtutes tugineda sellele, et meede on ELTL artikliga 107 vastuolus, kuid saavad tugineda sellele, et on rikutud ELTL artikli 108 lõiget 3.

141. Arvan seega, et esitatud küsimus tuleb ümber sõnastada nii, et sellega soovitakse teada, kas põhikohtuasjas käsitletava tarnekohustuse võimalik ebaseaduslik elluviimine ELTL artikli 108 lõike 3 seisukohast välistab võimaluse määrata rahatrahv ettevõtjale, kes ei ole oma kohustust täitnud.

142. Kohtuistungil ilmnes eriarvamus ENEA ja Poola valitsuse vahel küsimuses, kuidas keskkonnakaitse ja vee haldamise riiklik fond energiaseaduse artikli 56 alusel määratud rahatrahvide tulu kasutas. ENEA sõnul kasutati nende rahatrahvide tulu eeskätt laenude andmiseks ja toetuste maksmiseks elektri soojusega koostootmise projektidele. Poola valitsuse sõnul oli seda tulu võimalik asjassepuutuvate siseriiklike õigusaktide kohaselt nii kasutada alles alates 2007. aastast.

143. Selles küsimuses rõhutan, et Euroopa Kohtule ei ole esitatud küsimust mitte selle kohta, kuidas see fond energiaseaduse artikli 56 alusel määratud rahatrahvide tulu kasutas, vaid ainult siseriiklike meetmete kohta, millega põhikohtuasjas käsitletav tarnekohustus kehtestati. Eelotsusetaotluses ei ole muide mingit täpsustust selle kohta, kuidas rahatrahvide tulu kasutati. Välistamata, et selle kasutamisega kaasneb abi olemasolu ELTL artikli 107 lõike 1 tähenduses, leian, et Euroopa Kohus ei saa selle kohta käesoleva menetluse raames seisukohta võtta.

59 Vt käesoleva ettepaneku punkt 27.

60 Vt kohtuotsused, 3.3.2005, Heiser (C-172/03, EU:C:2005:130); 8.12.2011, Residex Capital IV (C-275/10, EU:C:2011:814) ja 17.9.2014, Commerz Nederland (C-242/13, EU:C:2014:2224). Euroopa Kohus on ka otsustanud, et eraõiguslikul isikul võib olla huvi tugineda siseriiklikus kohtus ELTL artikli 108 lõike 3 viimases lauses nimetatud elluviimiskeelu vahetule õigusmõjule mitte üksnes selleks, et kaotada konkurentsi kahjustamise negatiivsed mõjud, mis tekkisid ebaseadusliku abi andmisega, vaid ka selleks, et saavutada selle sätte rikkumisega kaasnenud sissenõutud maksu tagastamine: vt eelkõige kohtuotsus, 13.1.2005, Streekgewest (C-174/02, EU:C:2005:10, punkt 19).

144. See täpsustatud, märgin, et kui Euroopa Kohus peaks otsustama, et põhikohtuasjas käsitletav tarnekohustus kujutab endast riigiabi ELTL artikli 107 lõike 1 tähenduses, tuleb asuda seisukohale, et selle kohustuse ebaseaduslik elluviimine ELTL artikli 108 lõikest 3 lähtudes välistab võimaluse määrata rahatrahv ettevõtjale, kes ei ole seda kohustust täitnud.

145. Väljakujunenud kohtupraktikast ilmneb nimelt, et karistuste korda tuleb pidada liidu õigusega vastuolus olevaks, kui sellega karistatakse niisuguse kohustuse täitmata jätmise eest, mis ise tunnistati liidu õigusega vastuolus olevaks.[61]

VI. Ettepanek

146. Eelneva põhjal teen Euroopa Kohtule ettepaneku vastata Sąd Najwyższy (Poola kõrgeim kohus) eelotsuse küsimustele järgmiselt:

Põhikohtuasjas käsitletavate siseriiklike õigusnormidega kehtestatud koostootmisel toodetud elektrienergia tarnimise kohustust ei saa kvalifitseerida riigiabiks ELTL artikli 107 lõike 1 tähenduses, sest eelist, mille need õigusnormid annavad seda liiki elektrienergia tootjatele, ei anta riigi ressurssidest.

61 Vt selle kohta kohtuotsused, 16.2.1978, Schonenberg jt (88/77, EU:C:1978:30, punkt 16); 28.3.1979, Rivoira (179/78, EU:C:1979:89, punkt 14); 3.7.1980, Pieck (157/79, EU:C:1980:179, punkt 16) ning 11.9.2003, Safalero (C-13/01, EU:C:2003:447, punkt 45).